

Josep Maria Mestres Quadreny, un innovador sensible i polièdric

El diàleg continu amb les arts plàstiques i la poesia fan de les partitures de Josep Maria Mestres Quadreny no tan sols composicions musicals, sinó també obres plàstiques d'una bellesa notable.

Per Josep Manuel Berenguer

Josep Maria Mestres Quadreny, actor i testimoni fonamental de la història de la música catalana, ens va deixar el 18 de gener de 2020. Però el seu pensament i les seves obres romanen. Quan penso en ell, sovint em ve al cap una imatge del setembre del 82, plena de llum, al palau de Maricel, on ell i Lluís Callejo, en el curs de les Primeres Jornades Internacionals de Nova Música —que havia organitzat amb el suport de la Fundació Miró, de la qual era aleshores patró, i del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat— compartien tota mena de detalls sobre el mètode de Montecarlo amb una bona colla de joves compositors interessats en les aplicacions musicals de l'estadística. Luigi Nono, Joan Guinjoan, Xavier Benguerel, Coriún Aharonian, Luigi Pestalozza, Wolfgang Rihm, Thomas Kessler, Dieter Schnäbel, Jaume Valcorba i Joan Brossa eren alguns dels convidats que, aquella setmana de concerts, conferències i taules rodones, obrien les portes d'un univers gairebé ocult als ulls de la creació musical a Catalunya, on predominaven els models d'Arnold Schönberg i Paul Hindemith.

Josep Maria Mestres Quadreny, nascut a Manresa el 1929, de formació científica, alumne de Cristòfor Taltabull, amic de Joan Miró, Joan Brossa, Moisès Villèlia i Antoni Tàpies —amb qui plegats varen crear la peça pluridisciplinària *Cop de poma*—, també, de Joan Prats, Eduardo Cirlot i Juan Hidalgo, membre del Círculo Manuel de Falla i del Club 49, ànima del grup Música Oberta i del Conjunt Català de Música Contemporània, →



Josep Maria Mestres Quadreny a l'acte d'homenatge celebrat a la Fundació Joan Brossa l'any 2019.



JOSEP CLOPES BOSCH

Antoni Tàpies, Maria Lluïsa Borràs, Josep Maria Mestres Quadreny i Joan Brossa a la Fundació Miró de Barcelona, l'any 1983.

→ del Grup Instrumental Català —que havia creat amb en Carles Santos—, expresident de l'Associació Catalana de Compositors, era molt reconegut internacionalment. Vuit anys abans, Josep Maria Mestres Quadreny, Lluís Callejo i Andrés Lewin-Richter havien constituït el laboratori de música electroacústica Phonos, d'on, en esdevenir fundació, va ser el primer president i, més recentment, president d'honor. Phonos, part important del llegat dels seus creadors, és des del primer moment una llum intensa per a les noves generacions de creadors fascinats per les interseccions entre música, ciència i tecnologia.

El prestigi embolcallava ja aleshores la figura de Mestres Quadreny, autor d'una sòlida obra musical fonamentada en l'ús de l'atzar. (Per cert, qui sap si per la tendència natural del país al surrealisme, element força arrelat en l'imaginari català, l'atzar es manifesta de forma magistral en la irregularitat de les tesselles ceràmiques del trencadís gaudinià, en tantes peces de Miró i en les al·lusions literals brossianes.) Les notes de les partitures de Mestres Quadreny són anàlogues a les taques de les pintures de Miró o a les tesselles de les ceràmiques del Parc Güell. L'al·lusió explícita a la presència estructural de l'aleatorietat,

estàtica i intemporal, germana dels daus i dels jocs de cartes de les obres plàstiques de Brossa. La probabilitat, l'atzar, l'estadística i l'electrònica, que van suposar, en la pràctica, un allunyament radical del *dodecatonisme*, del que ben aviat va percebre les contradiccions internes, planegen l'obra d'aquest autor —si encara abans no—, des que conegué Abraham Moles, Pierre Barbaud i el Groupe de Recherches Musicales (Paris, 1951) als anys seixanta.

Ben segur que aquests contactes fèrtils van contribuir, a mitjans de la dècada, a fer de Mestres Quadreny el pioner de l'ús de l'electrònica en la composició musical al nostre país, encara aliè als corrents de canvi que bufaven de feia molt a les nacions que van tenir el privilegi de gaudir del pla Marshall. El 1965, componia la primera obra catalana de música concreta, *Peça per a serra mecànica*, i *Tres cànons en homenatge a Galileu*, que, estrenades per Carles Santos, han de ser considerades com exemple del que en la literatura especialitzada anglosaxona es coneix com *live electronics music*. Si en l'electrònica analògica, on les eines sonores paradigmàtiques són micròfons i magnetòfons, Mestres Quadreny va veure un aliat poderós per a la creació de noves gramàti-

ques sonores i musicals, en la digital, o numèrica, com en diuen els francesos, el domini dels ordinadors, va trobar l'instrument ideal per a la gestió aleatòria i algorísmica de dades que li permetien de calcular esdeveniments musicals complexos. Així és com, el 1969, Mestres Quadreny obria llurs incursions en el domini digital i componia, amb la participació d'un ordinador IBM, la suite *Ibèmia* per a grup de càmera.

Les seves investigacions sobre l'atzar van portar-lo el 1973 a la composició de *L'estro aleatorio*, sis concerts per a solista i orquestra, que resumeixen les tècniques que fins aleshores havia descobert. El títol és una clara referència a l'Opus 3 d'Antonio Vivaldi, *L'estro armonico*, fragmentàriament transcrit per Johann Sebastian Bach, que pren forma en dotze concerts per a solista i orquestra. El contacte continu amb les arts plàstiques i la poesia fan de les partitures de Mestres Quadreny no tan sols composicions musicals, sinó obres plàstiques d'una bellesa notable. *Quartet de Catroc*, obra aleatòria amb la qual inicià el 1962 les partitures generatives; *Suite bufa*, del 1966, una acció musical celebrada internacionalment, fruit de la col·laboració amb Joan Brossa; *Variacions essencials*, del 1970, un bell exemple d'obra essencialista, orientació estètica que va compartir amb Pic Adrian i Joan Hernández Pijuan; *Aronada*, de 1971, que enceta les seves partitures circulars, probablement inspirades en l'Ars de Ramon Llull; *Self Service*, de 1973, on el públic és l'interpret; *L'estro aleatorio*, també circular, i un llarg seguit d'obres posteriors són prova dels interessos per la sensibilitat plàstica d'un escriptor de música que fins al 2019 enviava nades delicioses als seus amics i que, per la seva situació transversal en l'art i la cultura, havia estat membre de la Junta Rectora de la Orquestra Simfònica de Barcelona i Nacional de Catalunya (OBC), de la Comissió de Relacions Culturals del Centre d'Estudis Catalans de la Universitat de París IV (Sorbona), i director de la col·lecció de llibres, *Música d'avui*. President emèrit del Patronat de la Fundació Joan Brossa i patró emèrit del Patronat de la Fundació Joan Miró, Premi Nacional de Música de Catalunya i posseïdor de la Creu de Sant Jordi, Josep Maria Mestres va ser un innovador sensible i polièdric. ●

Vicenç Viaplana

Els llocs de la pintura

22.01—
09.05.2021

Espais Volart
Barcelona

FUNDACIÓ
VILA CASAS

VINT
ANYS